

Afrika az élre tör

Tévedés azt hinni, hogy a nyolcmilliárdodik ember akkor jött világra, amikor az erről szóló hír bejárta a sajtót. Ami a legnépesebb országok mezőnyét illeti, India jövőre megelőzheti a jelenlegi listavezetőt, Kínát. Kapitány Balázs, a Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézete munkatársa szerint bolygónk akár 15 milliárd ember eltartására is képes lehet, ám ehhez meg kell változtatni a fogyasztási szokásainkat.

REGÉNYI HUBA

Az ENSZ nemrég közleményben tudatta, hogy a Fülöp-szigeteken, Manilában megszületett bolygónk nyolcmilliárdodik lakója, egy lánycsecsemő. A demográfusokat nyilván nem érte meglepetésként a hír.

– Valóban nem, de fontos elmondani, hogy az ENSZ becslésekre hagyatkozik, amelyek nagyjából helytállóak ugyan, de semmiképpen sem naphoz köthetők. Jelenleg tehát nyolcmilliárd körül vagyunk a Földön, de lehet, hogy már tavaly túlléptük ezt a számot, ahogy az is, hogy csak jövőre fogjuk elérni. Ennél konkrétabban nem lehet fogalmazni.

– A Fülöp-szigetek milyen helyet foglal el a népességbővülésben élen járó országok között?

– Az ottani termékenységi arányszám – vagyis az a szám, amely megmutatja, hogy egy szülőképes korú nő átlagosan hány gyermeknek ad majd életet – 2,75. Ez nem kiemelkedően magas, de így is felülmúlja a távol-keleti keresztény országgal határos muzulmán országok adatait: Indonéziában 2,2, Malajziában 1,8 gyerekről lehet beszélni. A világátlag ugyanakkor 2,3 körül van. Ez azért lehetséges, mert ha Afrika Szaharától délre eső térségét vizsgáljuk, jóval magasabb számokat találunk: Szomáliában például 6,3, Kongóban 6,2 a reprodukciós ráta.

– Jelenleg tehát közel nyolcmilliárdan vagyunk. Ez a roppant embertömeg hogyan oszlik el a Földön?

– A legnagyobb lélekszámú országok listáját még mindig Kína vezeti, mintegy 1,4 milliárd fővel, de már nem sokáig: India egy-két éven belül várhatóan megelőzi. A harmadik helyen az Amerikai Egyesült Államok áll, mintegy 330 millió fővel, majd Indonézia, Pakisztán és Nigéria következik a sorban. Ez utóbbi az ENSZ várakozásai szerint 2050-re letaszítja az Egyesült Államokat a képzeletbeli dobogó legalsó fokáról.

– Európa hogy áll e tekintetben?

– Összességében gyorsan veszít a világ népességén belüli túlsúlyából. Míg a múlt század ötvenes éveiben minden negyedik-ötödik ember az öreg kontinensen élt, ma minden tizedikről lehet ezt elmondani. Ma, a XXI. század elején tíz emberből hat Ázsiában él. Még úgy is, hogy Kínában – a régió egyéb jóléti államaihoz, Japánhoz, Dél-Koreához és Tajvanhoz hasonlóan – kimondottan alacsony a gyermekvállalási kedv.

– Az előttünk álló évtizedekben tehát Afrika említett térségében várható létszámbeli gyarapodás?

– Így van. Ezt valamennyi kontinens közül egyedül Afrika szubszaharai területéről lehet biztosan

kijelenteni. A részletekkel ugyanakkor nem vagyunk tisztában: A már említett Nigéria esetében például még csak azt sem tudjuk, igazából hányan élnek ott. Az utolsó népszámlást 2006-ban tartották, de vallásilag erősen megosztott országról van szó, és mind a muzulmánok, mind a keresztények megpróbálták felduzzasztani számukat az össznépségen belül, ezért csaknem polgárháború lett a dologból. A jelenlegi létszámbecslések mindenesetre 218 millió főről szólnak, de a valós szám ugyanúgy lehet 200, mint 240 millió. És hogy egy másik országot is említsek: a Kelet-Afrikában található, Ruandától délre eső Burundiban az ötvenes években még 1,5 millióan éltek. Ma már 12,5 millióan vannak, és az ENSZ előrejelzése szerint 2100-ra negyvenmillióan lesznek. De mert az ország nagyjából akkora, mint a Tiszántúl, világos, hogy ennyi ember egyszerűen nem fog elférni a területén.

– Akkor mi lesz velük?

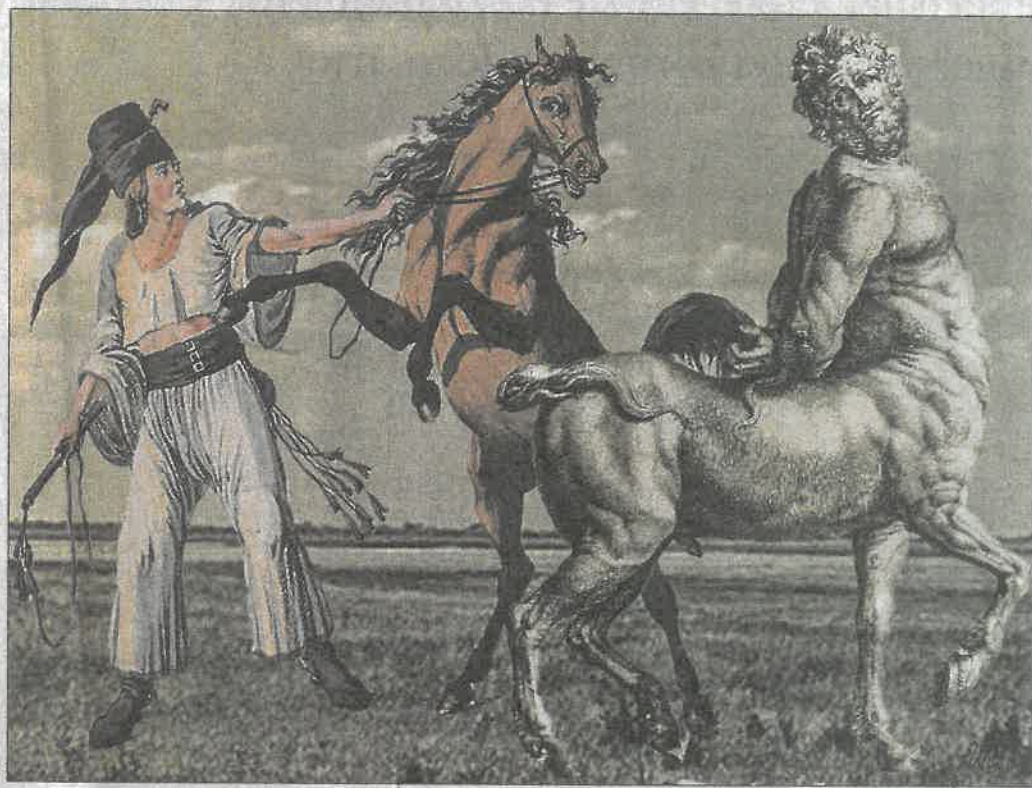
– Csak találgatni tudok. Háborúba kezdenek egymás ellen? Kivándorolnak? De azt sem lehet kizárni, hogy egy részük éhen vész. A kép egyelőre homályos, csak annyi biztos, hogy az ENSZ negyvenmillió előreléjezése nem tűnik reálisnak.

– A térbeliek után beszéljünk az időbeli vonatkozásokról is! Míg 1987-ben ötmilliárd ember élt a Földön, 1999-ben hatmilliárd, 2011-ben hétmilliárd. A jövőben hasonló tempóban folytatódik az összesített létszám-bővülés?

– Az elmúlt évtizedekben 11-12 év kellett ahhoz, hogy az emberiség létszáma egy-egy milliárd fővel gyarapodjon. Ez az intervallum a jövőben kitolódik, vagyis a népességnövekedés tempója lassul. Míg a hatvanas években globálisan kétszázalékos bővülésről lehetett beszélni – ez annyit tesz, hogy száz emberből egy éven belül 102 lett –, addig ma mindössze 0,8 százalékosról: száz emberből 100,8 lesz! Az ENSZ szerint 2037-re érjük el a kilencmilliárdos létszámot, és 2060-ra a tízmilliárdost, de ezek csupán a jelenlegi előrejelzések.

– Korábban sokáig úgy vélték, hogy a mostanában megközelített vagy túlhaladott nyolcmilliárd lehet az emberiség maximális létszáma, méghozzá azért, mert a Föld ekkora népességet tud eltartani. Most viszont már kilenc- és tízmilliárdos számokról beszélünk. Hogyan győzné mindezt a bolygó?

– Demográfusként úgy vélem, globális szinten nem a népességnövekedés a legkritikusabb kérdés, hanem a fogyasztás struktúrája. A Föld elvileg akár 15 milliárd ember eltartására is képes lehetne. Ám ehhez azon jóléti államoknak, amelyek élen járnak benne, mérsékelniük kellene a túlfogyasztásukat, hogy a felhasznált erőforrásokból, valamint az előállított javakból más államoknak is maradjon, jusson.

MAGYAR TÜKÖR

A fegyelmezett katona

Nem kérek kegyelmet, mert azzal bűnösségemet ismerném el – válaszolta a népbírói tanácsvezető bírósági elnök, dr. Pálosi Béla „Kíván-e kegyelemért folyamodni?” kérdésére vitéz Jány Gusztáv, a vezérezredesi rendfokozatától minden jogalap nélkül megfosztott egykori tábornok. Védője, dr. Jármay Zsigmond ügyvéd, számos más, háborús és népelenes bűncselekménnyel vádolt katonai és polgári személy korábbi és későbbi védője kegyelemért folyamodott.

A Magyar Köztársaság elnöke, Tildy Zoltán református lelkész a kegyelmet elutasította. Az egykori Magyar Királyi Honvédség 1938. január 1-e és 1940. december 31-e közötti protestáns egyházi főgondnokát, a volt Magyar Királyi 2. Honvéd Hadsereg parancsnokát 1947. november 26-án, Budapesten golyó által kivégezték. Holttestét a család tagjainak kiadták, és 1947. november 28-án az Új köztemetőben vettek végső búcsút tőle. Fejfáján a neve helyett a következő mondat állt: „Nem én vagyok erős, hanem aki mögöttem áll, Krisztus.” 1972-ben testvére exhumáltatta, és földi maradványait a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra, szülei sírjába.

Jány Gusztáv ítéletét a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 1993. október 4-én hatályon kívül helyezte, az ellen felhozott vádak alól bűncselekmény hiányában felmentette. A volt Magyar Királyi Honvédség 2. hadserege parancsnokának 1942–1943 közötti működése hadtörténeti viták felbukkanó témája. Az életútjával foglalkozók többsége úgy véli, felkészült, komoly I. világháborús tapasztalatokkal rendelkező, a parancsokat nem vitató, azokat a legjobb tudása szerint végrehajtó tábornok volt. [...]

Amikor 1942 őszén, egykoron a Ludovika Akadémián és a császári és királyi Hadiskolán is társa, a barát, vitéz Nagy Vilmos nyugállományú vezér-

ezredes, honvédelmi miniszter megsejmelte a Magyar Királyi 2. Honvéd Hadsereget, Jány kihallgatáson kérte a minisztertől – az előírt formások betartásával és hangsdlyozásával –, hogy jelentse az államfőnek: felmentését kéri hadseregpáncsnoki beosztásából, mert nem tud felelősséget vállalni a hadseregért. Annak helyzete, létszáma, fegyverzete a rá kimerített feladat nagyságával össze nem vethető, s egy szovjet támadás tragikus következményekkel járhat a katonákra nézve. A honvédelmi miniszter elő sem merte terjeszteni Jány kérelmét vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzóknak, a legfelsőbb hadúrknak.

Jány pedig fegyelmezett katonaként teljesítette a parancsot, amit 1942 decemberében a Honvéd Vezérkar főnöke továbbított a számára: a végsőkig kitartani szovjet támadás esetén. A „kiváncsalmat” Adolf Hitler, a német birodalom vezetője, a „vezér és kancellár” juttatta el a magyar államfőhöz, és tőle került az tovább vitéz Szombat helyi Ferenc vezérezredesen keresztül Jányhoz. [...]

A Magyar Királyi 2. Honvéd Hadsereg emberfeletti teljesítményének köszönhetően sok tízezren – németek, olaszok, magyarok, románok – menekültek meg a haláltól, illetve a hadifogságtól. A 2. hadsereg 1943 januárja és 1943 áprilisa között mintegy 42 ezer hősi halottat és eltűntet, 26 ezer szovjet hadifogságba került katonát és munkaszolgálatost, továbbá 28 ezer hazaszállított sebesültet vesztett. Jány a súlyos veszteségeket soha nem tudta feldolgozni magában. [...]

1943. augusztus 5-én az államfő felmentette beosztásából, és 1943. november 1-én nyugállományba került. Visszavonultan élt feleségével Budapesten, Múzeum körüli lakásában. 1945-ben elhagyta az országot, és Bajországra esett amerikai fogságba. Felesége halálát követően visszatért Magyarországra, jóllehet feltételezhette, hogy mi vár rá. [...]

Jány perének anyaga nem könnyen állt össze, annak ellenére, hogy a nevében kiadott parancsokat, utasításokat magának ismerte el, nem tiltakozott. Közben a sajtóban gyilkosnak, hóhérnak és mindennek elmondták. Az érdekében fellépő Ravasz-László református püspököt is támadták, haborús bűnös védelmével vádolták. Nagy nehezen összeállt a vádirat. A népbírói tárgyalás az akkor már megszokott mederben zajlott. Jányra nem voltak illúziói. Bátran és tisztességesen viselkedett vádlóival, a hamis tanúságtételekkel szemben. Az ítélet kimondatott: golyó általi halál.

Utolsó óráit családja férfitagjával töltötte. Elindult végső útjára, követte nem kevés egykori katonáját, bajtársát és barátját. [...]

A háború és a háborús veszteségek természetesen egyetlen nemzet életében sem eshetnek pozitív megítélés alá, csak akkor, ha a háború győztes volt. A huszadik századi Magyarország háborúi pedig nem voltak győztesek, de úgy vélem, hogy ennek ellenére az azokban hősi halált halt, hadifogságban életüket vesztett, a munkaszolgálat során elhaltak emléke megőrzendő, így azoké is, akik felelősek voltak, és kellett, hogy azok legyenek minden katonai döntésükért. [...]

Kijár az emlékező főhajtás Jány Gusztáv emléke előtt is, aki nem volt más – és nem is akart több lenni –, mint katona. Katona, aki neveltetését nem megtagadva szolgálta hazáját; hiszen az esküjéhez, ragaszkodva az elveihez. Számára az eskühöz való ragaszkodás, a legfelsőbb helyről kapott parancsok végrehajtása megkérdőjelezhetetlen volt. S ez okozta vesztét is.

(Szakály Sándor: Golyó által törvénytelenül. Az idézet forrása: magyaridok.hu)

Hetvenöt éve, 1947. november 26-án végezték ki vitéz Jány Gusztávot, a Don-kanyarnál vesztést szenvedett Magyar Királyi 2. Honvéd Hadsereg parancsnokát.

Kapitány Balázs

Fotó: Bach Máté